

نویسنده: فرشته صدیقی «*Fereshtha Sadeghi*»

منبع و تاریخ نشر: کریدل «2024-09-18»

برگردان: پوهندوی دوکتور سیدحسام «مل» .

ایا د "زنګیز دهلیز" په سر د روسیې او ایران گټې په ټکر کې دي

Do Russia and Iran's interests collide over the 'Zangezur Corridor'?

د زنګیزور دهلیز پروژه د روسیې، ایران، ترکیې، اذربایجان او ارمنستان په ګډون د لویو سیمه ییزو شریکانو لپاره جیو پولیتیکل فلش نقطه ګرځیدلې، چیرې چې سیالی گټې د سیمه ایزو متحدینو، سوداګریزو لارو او سرحدونو بیا رغولو ته ګواښ کوي.

The Zangezur Corridor project has become a geopolitical flashpoint for major regional stakeholders, including Russia, Iran, Turkiye, Azerbaijan, and Armenia, where competing interests threaten to reshape regional alliances, trade routes, and borders.

عکاسی توسط : کریدل -

د لویدیځې اسیا په څنډه کې - چې اوس مهال د غزې پر لور د جگړې له لارې متمرکز ده - په جنوبي قفقاز کې کرکېچ مخ په زیاتېدو دی، چیرې چې ایران، روسیه او ترکیه په ارمنستان او انزلیجان کې د نفوذ لپاره د اوږدې مودې جیوپولیتیک سیالي کې ښکېل دي.

د دې لانجې په زړه کې د زنگزور دهلیز دی، چې (40) کیلومتره تیرانزیتی لاره ټاکل شوې چې انزلیجان د هغې له کلا نخچیان سره ونښلوي، چې د ارمنستان له خاورې څخه تیرېږي. دا جنجالي لاره پراخې اغیزې لري: دا به د ارمنستان د پوستو یا خاورې څخه تیرېږي او ترکیه په مستقیم بڼې سره د منځنۍ آسیا او د ترک ژبو هیوادونو او هاخوا چین او اروپا سره به وصل کړي.

خو دا به په بالقوه توګه له ارمنستان سره د ایران مستقیمه پوله هم ګډوډ کړي، د انزلیجان او نخچیان تر منځ به خپله تیرانزیتی لاره پرې کړي او د منځنۍ اسیا له ګاونډیو سره به یې پر سوداګریزو اړیکو منفي اغېز وکړي. سربیره پردې، تهران په دې باور دی چې زنگزور دهلیز د لویدیځ په ملاتړ یوه پروژه ده چې ایران، روسیه او چین محاصره کوي او مسکو، چې په اوکراین کې د جگړې له امله یې مخه نیولې، د ایران په شمالي پولو کې د پراختیا ګواښ نه ویني.

د روسیې د منځګړیتوب په اړه اندېښنې زیاتې شوې

په داسې حال کې چې ویل کېږي ساختماني چارې شاوخوا یو کال مخکې پیل شوې، په دې وروستیو کې د ایرانی رسنیو دپام وړ پام ځانته اړولی، چې د روسی چارواکو له خوا د نویو اندېښنو لامل شوی دی.

د اگست په وروستيو كې، د روسيې ولسمشر ولاديمير پوتين خپل آذربايجان سيال، الهام علييف ته خبر ورکړ چې مسکو د آذربايجان او ارمنستان ترمنځ د لسيزو اوږدې دښمنۍ د پای ته رسولو لپاره منځگړيتوب ته چمتو دی.

په ورته وخت کې د بهرنيو چارو وزير سرگي لاوروف د ارمنستان پر مشرتابه تور ولگاوه چې د ارمنستان د سيونیک سيمې له لارې د ارتباطي لارو د پرانستلو په اړه شوي معاملې ته زیان رسوي.

د يادولو وړ ده چې دا تړون په ۲۰۲۰ کال کې د باکو او يريوان ترمنځ د قره باغ د دويمې جگړې وروسته لاسلیک شو.

ايراني رسنيو د ارمنستان د لومړي وزير نیکول پاشينيان له هغه وړاندیز وروسته چې باکويي د سولې د تړون د رسمي کولو وړاندیز کړی و، پوښښ زيات کړ. دغه اقدام چې د روسيې د څنگته کولو او د زنگيزور دهليز له کنترول څخه د ساتلو د يوې هڅې په توگه ليدل کيږي، په تهران کې دا ويره راپارولې چې روسيه به د دهليز ملاتړي او احتمالاً د ايران له گټو سره خيانت وکړي.

د زنگيزور دهليز سره د ايران مخالفت د جيوپوليتيک او اقتصادي دواړو اند بينو له امله دی. له ارمنستان سره له ۴۵ تر ۵۰ کيلومتره گډه پوله لري، ايران اندېښنه لري چې دا دهليز به د ارمنستان او جورجيا له لارې اروپا ته د تگ راتگ مخه ونيسي. دا به نه يوازې د ايران د گاونډيانو شمير له ۱۵ څخه ۱۴ ته راکم کړي بلکه د سوداگري لپاره به يوه مهمه کړکې هم وتړي.

ځينو ايراني څارونکو دغه دهليز ته د "ناتو ترانیک دهليز" نوم ورکړی، او وړاندیز کوي چې دا د لويديځ نظامي سازمان او اسر اييلو لپاره د دروازې په توگه کار کولی شي ترڅو د ايران په پولو کې پښې ټينگې کړي. دوی د ترکيې او آذربايجان د نفوذ د زياتيدو ويره هم لري، چې کيدای شي د ايران په انډر ژبو ولايتونو کې د بيلتون غوښتونکو خوځښتونو ته وده ورکړي. البته د ستراتيژيک او اقتصادي ملحوظات له نظره.

د کريډل سره په خبرو کې، لور پوری ايراني شنونکی او د روسيې-ايران په چارو کې کارپوه روح الله مود بر وايي: "ايران له ارمنستان سره خپلې دوه زره کلن تاريخي پولې ته ډير اهميت ورکوي او په شمال لويديځ سرحد کې هيڅ بدلون نه مني. د نړيوالو قوانينو پر بنسټ، ايران هيڅ شی نه شي کولای چې له ارمنستان سره اړيکې پرې کړي." «

د ايران د پخواني ولسمشر ابراهيم رئيسي د سياسي چارو مرستيال محمد جمشيدی، کريډل ته وويل، «ايران د زنجور دهليز په نامه جيوپوليتيکل، اقتصادي او حتی د هويت

لپاره یو گواښ گڼي، او د مرحوم ولسمشر حکومت یې په مخنیوي کې بریالی شو. د دې لارې جوړول.»

مودابریاتوي:

هغه څه چې روسیه یې په لټه کې ده د ارمنستان د سیونیک ولایت له لارې د آذربایجان د نخچیوان سره د مناسب آذربایجان سره نښلولو [او له همدې امله د سوداګرۍ او ارتباطاتو اسانتیا] ده. د باکو برعکس، چې پلان لري د سیونیک سیمې جنوبي کمربند ونیسي، دا له نخچیوان سره یوځای کوي او په دهلیز بدل کوي. د ایډول دهلیز به حتماً د ایران په ګډون پر ټولو ښکېلو خواوو یو قانوني او نړیوال رژیم تحمیل کوي.

احسان عزیزی چې په جنوبي قفقاز او روسیه کې د یوه ترانسپورتي شرکت خاوند دی، فکر کوي چې د ایران مخالفت اقتصادي بنسټونه لري. هغه باور لري چې "د زنگیزور پرانیستل به د ایران ترانزیتی عواید کم کوي."

د آذربایجان او نخچیوان ترمنځ د لارو تړلو آذربایجان، ترکی، ارمني او روسي شرکتونه اړ کوي چې خپلو منزلونو ته درسیډو لپاره د ایراني سرکونو په کارولو سره مالیه ورکوي. په ایران باندې د بیمې او بانکدارۍ بندیزونه بله ستونزه ده. د بیمې شرکتونه د هغو کارکو لپاره پالیسي نه خپروي چې د ایران له لارې سفر کوي. دا د بهرنیو شرکتونو لګښتونه زیاتوي. خو جمشیدي د عزیزی ادعاوې ردوي او وایي چې "بانکداري یا بیمې مسایل خنډ نه جوړوي" او تینګار کوي چې ایران لا دمخه د تعرفو د یووالي په ګډون د سوداګریزو لګښتونو د کمولو لپاره ګامونه پورته کوي دي. هغه تینګار وکړ چې د ایران اندیښنې اقتصادي نه بلکې جیو پولیټیکل او ستراتیژیکي

مودیر هم د عزیزی څرګندونې بې اساسه بولي او په ډاګه کوي چې "ایران په تیرو دريو لسيزو کې خورا سخاوتمندانه چلند کړی او اذریانو ته یې د ایران له لارې نخچیوان ته په وړیا توګه درسیډو اجازه ورکړې ده."

د زنگیز سره د مقابلي لپاره د ایران بدیل لارې

ایران د سیمه ایز ترانسپورت ننگونو ته درسیډو لپاره د بدیل لارو وړاندیز کولو کې فعال دی. یو ورته نوښت د "اراس دهلیز" دی چې د ایران او آذربایجان ترمنځ د 2023 په اکتوبر کې لاسلیک شو. دا لاره به د آذربایجان زنگیلان ولسوالۍ د ایران ختیځ آذربایجان سره ونښلوي او د ارمنستان له لارې نخچیوان ته د باکو لاسرسی بیا رغوي.

سربیره پردې، ایران د نړیوال شمال-جنوب ترانزیتی دهلیز (INSTC) اتل دی، چې موخه یې د هند بحر او د فارس خلیج د کسپین بحیرې او روسیې سره نښلول دي. ایران

هيله لري چې د دغو لارو په يو خای کولو او د مهمو بنسټيزو پروژو په بشپړولو سره په سيمه کې د سيالی گټې وساتي.

د ايران د بهرنيو چارو وزير عباس عراقچي د زنجور د نږدې پرانيستلو په اړه د راپورونو په غبرگون کې خبرداری ورکړ چې ايران د سرحدونو بياخلي کول د سره کرښه په توگه گڼي.

د سپټمبر په ۱۰ مه د روسيې د امنيت شورا منشي سرگي شويگو خپل ايراني سيال علي اکبر احمديان ته ياد ورکړ چې مسکو د زنجور په اړه پخوانيو تړونونو ته ژمن دی او پالیسي يې هيڅ بدلون نه دی کړی.

پوتین احمدیان ته دا هم وویل چې روسیه د ستراتيژیکو همکارو په کچه دوه اړخيزې اړیکې پياوړې کول غواړي، او د شمال-جنوب دهليز پروژه "د دوی يو له لومړيتوبونو څخه دی".

جمشیدي گومان کوي چې د زنجير په اړه د ايراني رسنيو خپگان "يوه نوې پروژه ده چې د نوي ولسمشر مسعود پيژشکيان د حکومت مخه ونيسي چې روسيې ته نږدې شي" په داسې حال کې چې مدبر د مسکو ستاينه کوي چې "د ايراني رسنيو په جال کې نه راځي چې د رامینځته کولو هڅه کوي. د تهران او مسکو تر منځ شخړه.»

لکه څنگه چې هغه دا تشریح کوي، "ايران د اراس دهليز ته وده ورکوي پداسې حال کې چې روسیه د ارمنستان د سيونیک څخه تيريري د ارتباطي لارې ملاتړ کوي. دوی د اختلافاتو په پرتله ډيرې گډې گټې لري. له دې امله، دوی کولی شي د زنگزور په اړه يو گډ نظر ته ورسيري."

ايران جدي دی

جمشیدي په دې باور دی چې د ايران او روسيې ترمنځ کوم اختلاف شتون نه لري، يوازي يوه غلط فهمي له منځه تللي ده: «د جنوبي قفقاز د سيمي جيو پوليټیک د ايران لپاره خورا مهم دی او د سپټمبر په لومړيو کې يې له روسيې څخه مختلف دريځونه واورېدل چې اړتيا وه. ددوی له خوا نور وضاحت اوروټيا. هغه وايي چې روسان په دې بڼه پوهيږي:

پخواني ولسمشر رئيسي ولسمشر پوتین، ولسمشر علييف او لومړي وزير پاشينيان ته په ښکاره ويلي وو چې که ايران د ارتباطي لارو مخالفت نه کوي، د ارمنستان له لارې به داسې دهليز ته اجازه ورکړي چې له ارمنستان سره په پوله کې د نوي حاکميت د ټينگولو لپاره کار وکړي.

مود بر هم دلته موافق دی او خبرداری ورکوي: «تهران به له ارمنستان سره د پولې له لاسه ورکول ونه زغمي او نه به وگوري چې د دريم هیواد له خوا اداره کيږي، که هغه انر بايجان وي يا بل څوک. له همدې امله به په پوله کې د هر ډول بدلون د مخنيوي لپاره د پوځي ځواک کارولو څخه ډډه وکړي.

د ايران لپاره په دې ستراتيژيکه سيمه کې د واک ساتل يوازي د اقتصاد يا سياست مسله نه ده بلکې د ملي امنيت او هويت مسله هم ده. لکه څنگه چې د زنگيزور دهليز شخړه راپورته کيږي، دا روښانه ده چې مسله د ترانسپورت لارې له جوړولو څخه ډيره ده - او دا تشریح کوي چې ولې تهران دا يوه سخته سور کرښه گڼي

ددې مقالې د ليکونکي په اړين څو کرښي :

فريشته صادقي يوه ايراني خبريالنه او د ټولنيزو رسنيو فعاله ده چې په تهران کې ميشته ده، چيرته چې هغې د پنجرې او نورو ايراني خپرونو لپاره ليکلي دي. هغې د تهران له پوهنتون څخه د بنځو په برخه کې ماسټري کړې ده. په ټويټر کې @ :

-----په درناوی «29-09-2024»

